

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศโดยทั่วไปมักจะวัดด้วยตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวม (GDP) เป็นดัชนีที่แสดงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แท้จริงแล้วตัวเลขของผลิตภัณฑ์มวลรวมนั้นเป็นค่าเฉลี่ยของรายได้ของประชากรทั้งหมดของคนในประเทศ ดังนั้น ดัชนีดังกล่าวจึงไม่สามารถเป็นตัวแทนของความเจริญทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น ในอดีตมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเฉลี่ยในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 6 และ 7 ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 8 ต่อปี แต่ยังมีประชากรประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศที่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ยากจน ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (ประชากร: 2537) นอกจากนี้ค่าพึ่งแต่รายได้เพียงอย่างเดียว ไม่สะท้อนถึงความกินคืออยู่ดี หรือความสุขของบุคคล จึงได้มีการนำแนวคิดเกี่ยวกับการวัดคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ของบุคคลมาใช้เป็นตัวชี้วัดประกอบ

คำว่าคุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นคำที่ถูกกล่าวถึงกันมาก และมีผู้ให้ความหมายไว้มากมายคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ หมายถึงระดับของชีวิตที่ดี มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย คือ มีสุขภาพดี ปราศจากโรค อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้พักผ่อน และยังรวมไปถึงด้านจิตใจหรือความพึงพอใจในชีวิต ความรู้สึถึงความสำเร็จ ความเป็นเจ้าของชุมชน ความปลอดภัย ฯลฯ (นิพนธ์ คันธเสวี : 2525, จุฑามาศ สรวินุตตร และหิรัญ ถิ่นสุวรรณ : 2528, ตุมาน อมรวิวัฒน์ : 2525, วันเพ็ญ วงกลาง : 2535) นอกจากนี้ยังมีมุมมองเกี่ยวกับการใช้ชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นภาระหรือก่อให้เกิดปัญหา ไม่ทำให้ผู้อื่นและสังคมเดือดร้อน (ชัยวัฒน์ ปัญงพงศ์ : 2523, นิมมวด ทวีสมบูรณ์ : 2526) การได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนเป็นสมาชิก ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น (จุฑามาศ สรวินุตตร และหิรัญ ถิ่นสุวรรณ : 2528, ฉรงค์ศักดิ์ ตะตะกัญ : 2529) มุมมองเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนอย่างแท้จริง (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ : 2539)

การพัฒนาคนให้มีคุณภาพหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จะต้องอาศัยกระบวนการทางการศึกษา และเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งจัดว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือเรียกว่าเป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเด็กทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการนี้ และผู้ที่ผ่านกระบวนการนี้หรือจบการศึกษาระดับประถมศึกษาจะต้องมีความสามารถอ่านออกเขียนได้และมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่สมบูรณ์ จึงจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาภาคบังคับ ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็นครองชีวิตได้อย่างมีความสุข (กรมวิชาการ : 2533) จึงนับได้ว่าโรงเรียนเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียนได้

จะเห็นได้ว่า การประถมศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคน และคุณภาพชีวิตของบุคคล อันเป็นทรัพยากรของประเทศ โดยที่เด็กทุกคนจะต้องเข้าเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 เป็นเวลา 6 ปี และขณะที่จะมีการขยายการศึกษาภาคบังคับออกเป็น 9 ปี ถ้าพิจารณาแล้วเด็กจะต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นเวลานานถึงประมาณ 9 ปี เวลาอันยาวนานนี้ โรงเรียนเป็นพื้นฐานที่จะปลูกฝัง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนที่สำคัญยิ่ง โรงเรียนควรเป็นสถานที่ที่เด็กทุกคนควรจะต้องอยู่อย่างมีความสุข มีความสอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของเด็กในช่วงเยาว์วัย

ความต้องการพื้นฐานของเด็กในวัยเรียน ประกอบด้วย ความต้องการในด้านพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ และสังคม ซึ่งโรงเรียนมีหน้าที่ดูแลให้บริการ และจัดสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมพัฒนาการเหล่านี้้อย่างสอดคล้องกับความต้องการพื้นฐานของเด็ก โรงเรียนต้องส่งเสริมให้เด็กมีร่างกายที่เจริญเติบโต และต้องจัดการเรียนการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีพัฒนาการทางสติปัญญา รวมทั้ง ช่วยพัฒนาการให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก นั่นคือ การเรียนรู้การเข้าสังคมกับเพื่อน รู้จักการปฏิบัติตนต่อครู และบุคคลในโรงเรียน มีพัฒนาการทางด้านจิตใจ คือ มีอารมณ์ดี หน้าตาอึมเข้มแจ่มใส มีคุณธรรม จริยธรรม ที่จะส่งเสริมให้เด็กเติบโตเป็นคนดี

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นเพราะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสังคมประภคิตที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพอันเป็นจุดเน้นของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 และเป็นแนวคิด มุมมองใหม่ที่คนส่วนใหญ่ได้มองข้ามไป ดังนั้นในขณะที่เด็กใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียน โรงเรียนควรจัดหรือให้

บริการสิ่งต่าง ๆ ที่สนองความต้องการของเด็ก อันจะทำให้เด็กมีความสุข อยากที่จะมาโรงเรียน อันจะยังผลให้เด็กมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามตามสมรรถภาพสูงสุด

ในกระบวนการพัฒนา เพื่อให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือมีความสุขนั้น คงจะไม่พ้นการพิจารณาว่า เด็กมีจิตสภาพความเป็นอยู่ในโรงเรียนอย่างไร โรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมและบริการต่าง ๆ ให้สนองตอบและส่งเสริมให้มีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนหรือไม่ จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ในมุมมองของนักเรียน เพื่อจะได้ทราบว่าโรงเรียนได้จัดสภาพแวดล้อมและบริการสิ่งใดให้กับนักเรียน ในการสนองตอบต่อความต้องการพื้นฐานของตัวผู้เรียน และนักเรียนได้รับบริการดังกล่าวหรือไม่ ที่จะช่วยให้นักเรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างและพัฒนาแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ในระดับประถมศึกษาที่มีคุณภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการพัฒนาแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนครั้งนี้ ใช้กรอบแนวคิด 5 ด้าน ดังนี้

ด้านร่างกาย ได้แก่ ความเจริญเติบโตของร่างกาย การรับประทานอาหารที่ดีมีคุณภาพ การได้ออกกำลังกาย การได้อยู่ในโรงเรียนที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดี และมีความปลอดภัย

ด้านวิชาการ ได้แก่ ผลการเรียนรู้ การได้แสดงออกทางวิชาการ การร่วมกิจกรรมการเรียน การสอน

ด้านอารมณ์และจิตใจ ได้แก่ การมีสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรม ได้บำเพ็ญประโยชน์ ตลอดจนการได้รับการยอมรับ

ด้านสังคม ได้แก่ การได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม ได้สร้างความสัมพันธ์กับคนที่อยู่รอบ ๆ ตัวเด็ก และการได้รับการช่วยเหลือจากสังคม

ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน อันได้แก่ บริการต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ เช่น บริการห้องสมุด ห้องน้ำห้องส้วม บริการสหกรณ์ ทุนการศึกษา ฯลฯ

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้าง พัฒนา และหาคุณภาพของแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียน ของนักเรียน โดยจะพิจารณาจาก ความตรง ความเที่ยง และอำนาจจำแนก

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษา ประจำปีการศึกษา 2539 ของโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มิได้นำภูมิหลังของครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าจะตระหนักดีว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญก็ตาม เนื่องจากมุ่งประเด็นการวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน ในมุมมองของนักเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คุณภาพชีวิตนักเรียน หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีของนักเรียนในขณะที่อยู่ในโรงเรียน ได้รับบริการต่าง ๆ จากโรงเรียนที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาที่สมบูรณ์ และมีความสุขเมื่ออยู่ในโรงเรียน

แบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน หมายถึง แบบวัดที่ประกอบด้วยประเด็นชีวิต 5 ด้าน อันได้แก่

1. ด้านร่างกาย วัดได้จาก การมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ได้ออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ได้รับอากาศบริสุทธิ์ และแสงแดดที่พอเพียง ได้ดื่มน้ำสะอาด มีส่วนที่ถูกสุขลักษณะ และมีความปลอดภัย
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ วัดได้จาก การได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น การได้บำเพ็ญประโยชน์และการมีคุณธรรม
3. ด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนวัดได้จาก ความสะดวกในการใช้บริการต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ห้องน้ำห้องส้วม มีสนามเด็กเล่น การเดินทางมาโรงเรียน ฯลฯ
4. ด้านสังคม วัดได้จาก การเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับครูและเพื่อน รวมทั้งการมีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน เช่น รู้จักให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

5. ด้านวิชาการ วัดได้จาก ผลการเรียน โอกาสในการแสดงออกทางวิชาการ และการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้น

การพัฒนาแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน หมายถึง กระบวนการสร้างและปรับปรุงแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน เพื่อใช้วัดคุณภาพชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยปรับปรุงแบบวัดให้มีคุณภาพ คือ มีความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามโครงสร้าง ความเที่ยงชนิดสอบซ้ำ และมีอำนาจจำแนก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
2. เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลจากการที่นำแบบวัดนี้ไปใช้ มาเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียน ตลอดจนเป็นแนวทางในการจัดสภาพแวดล้อมและบริการต่าง ๆ แก่ผู้เรียน เพื่อยังประโยชน์ให้ผู้เรียนได้มีคุณภาพชีวิตในโรงเรียนสูงสุด
3. เป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาแบบวัดคุณภาพชีวิตในโรงเรียนของนักเรียนในระดับอื่น ๆ ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย